

3. Європейська хартія регіональних або мов меншин, прийнята Радою Європи 05.11.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
4. Копенгагенські критерії членства в ЄС, 1993 р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97
5. Про національні меншини (спільноти) України. Закон України від 13.12.2022 №2822-IX; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>
6. Венеційська комісія. Висновок щодо Закону України про національні меншини, 2023 р. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/vikonannya-rekomendacij-venecijskoji-komisiyi-shchodo-zakonu-pro-nacionalni-menshini-spilnoti-predstavnik-uprovnovazhenogo-vzyav-uchast-u-naradi-za-uchasti-uryadovciv-na-parlamentariyiv
7. Гаазькі рекомендації ОБСЄ щодо прав національних меншин у сфері освіти, 1996 р. URL: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclcfndmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/32194_0.pdf
8. Люблянські рекомендації ОБСЄ щодо інтеграції різноманітних суспільств, 2012 р. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclcfndmkaj/https://www.osce.org/files/f/documents/e/e/396689.pdf>
9. Офіційний сайт Ради Європи – <https://www.coe.int>
10. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
11. Положення про Раду громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України, затверджене Наказом МЮУ від 22.11.2023 № 2017/41073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2017-23#Text>

Вінідіктов Богдан Віталійович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 214 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Осауленко Андрій Олександрович,

професор кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Право на повагу до приватного і сімейного життя є одним із базових елементів конституційного статусу людини та громадянина, що визначає

можливість особистості самостійно реалізовувати свій життєвий простір без надмірного втручання держави та третіх осіб. Конституція України [1] закріплює верховенство прав і свобод людини, які визнаються найвищою соціальною цінністю, а також встановлює, що навіть в умовах воєнного стану обмеження прав мають бути тимчасовими, пропорційними та такими, що не торкаються прав, які не підлягають звуженню за жодних обставин. У цьому контексті право на приватність тісно пов'язане із забезпеченням людської гідності, свободи та автономії особи.

Стаття 8 Європейської конвенції з прав людини [2], яку Україна ратифікувала, визначає зміст права на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції, захищаючи чотири групи життєвих інтересів особи: приватне життя, сімейне життя, житло й листування. Європейський суд з прав людини підкреслює, що поняття «приватного життя» є широким та охоплює фізичну і соціальну ідентичність людини, особисті зв'язки, психологічну недоторканність, інформаційний суверенітет та інші сторони самореалізації індивіда. Також суд формує підхід, згідно з яким це право не лише забороняє свавільне втручання держави, але й покладає на неї позитивні обов'язки із захисту людини від протиправних дій третіх осіб.

Конституційний Суд України наголошує, що це право належить до основоположних і не є абсолютним. Втручання в особисте та сімейне життя допускається лише у випадках, прямо передбачених законом, та виключно в інтересах національної безпеки, прав людини або економічного добробуту, з обов'язковим дотриманням принципу пропорційності. Таке втручання може стосуватися збирання та використання персональних даних, обмеження доступу до житла чи контролю за приватною комунікацією, але лише у випадках, коли держава має законні підстави й виконує обов'язок із запобігання правопорушенням.

Зміст права на повагу до приватного та сімейного життя формується через низку елементів, визначених у Конституції України: гарантії недоторканності житла, таємниці листування та заборона втручання в особисте й сімейне життя без законних підстав. Сімейне життя передбачає право на створення сім'ї, ведення спільного побуту, виховання дітей, підтримання родинних зв'язків, а також визнання фактичних сімейних стосунків без обов'язкової реєстрації шлюбу.

Сучасні суспільні процеси формують виклики для захисту приватності. Зокрема, розвиток цифрових технологій та автоматизованої обробки персональних даних вимагає посилення контролю держави за інформаційною безпекою та недопущенням збору та обробки інформації без належних правових підстав. У воєнний час збільшується ризик можливих зловживань, пов'язаних із доступом до особистої інформації. Однак навіть за таких умов держава повинна дотримуватися принципу, що права людини залишаються центром правової системи, а їх обмеження не повинні виходити за межі необхідного для безпеки суспільства та держави.

Окреме місце в забезпеченні цього права в Україні займає захист від домашнього насильства та торгівлі людьми, оскільки такі протиправні дії

безпосередньо зачіпають сімейне життя та гідність особи. Законодавство передбачає комплекс превентивних і захисних заходів, таких як термінові та обмежувальні приписи, соціальні програми для постраждалих, притягнення кривдників до відповідальності, а також обов'язок державних органів реагувати на повідомлення про насильство швидко та ефективно. Аналогічно протидія торгівлі людьми та міжнародна співпраця у цій сфері виступають важливим напрямом державної політики, спрямованої на захист найуразливіших категорій громадян і збереження фундаментального права на приватність і недоторканність особи.

Таким чином, право на повагу до приватного і сімейного життя є гарантією людської автономії, свободи формування особистих стосунків, самореалізації індивіда та охорони його внутрішнього світу від зайвого втручання. Воно спрямоване на забезпечення балансу між інтересами суспільства та держави і потребами людини у збереженні власної індивідуальності. Його ефективне забезпечення можливе лише за умови системної гармонізації національного законодавства з практикою Європейського суду з прав людини, дотримання конституційних гарантій, реального функціонування правозахисних механізмів та послідовного утвердження людини як найвищої соціальної цінності в Україні.

Право на повагу до приватного і сімейного життя є фундаментом захисту людської гідності, свободи та самореалізації індивіда, а його гарантування – необхідна умова утвердження України як демократичної, правової та соціальної держави. Вдосконалення національного законодавства та посилення судового контролю є ключовими передумовами забезпечення реальної, а не формальної дії цього права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Європейська Конвенція з прав людини від 04 листопада 1950 року URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.